

„DISTANT VIEWING”: O NOUĂ PARADIGMĂ DE CERCETARE ÎN FILM ȘI MEDIA*

Emanuel Modoc**

Abstract: *The following proposal aims at configuring the first local systematic study dedicated to exploratory research methods that employ data mining on cinematographic cultural production. More to the point, the present research intends to analyze the main directions in the field of Digital Humanities in relation to film studies, as well as the ways in which the theoretical models belonging to the digital sphere can relate to other issues pertaining to this scientific field (gender studies, visual cultural studies, literary studies etc.). Thus, the paper will address the theoretical, analytical and historiographic changes, as well as the interpretive positions that underpin “distant” paradigms in media and film studies. At the same time, through this inquiry into the latest methodological developments, the study wishes to argue for a theoretical and methodological update in the fields of Romanian film and media studies, which have benefited far less from the most recent changes coming from the domain of Digital Humanities.*

---

* Această lucrare a beneficiat de sprijinul financiar prin proiectul „Cercetare doctorală și postdoctorală de calitate, inovativă și relevantă pentru piața muncii”: POCU/380/6/13/124146, proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014–2020.

** Cercetător postdoctoral, Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca; e-mail: emanuel.modoc@ubbcluj.ro.

Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca. Series Historica, LXI, 2022, Supliment, 1. *Identitate și diversitate în Europa. Istorie, societate, relații internaționale. Lucrările conferinței internaționale, Oradea, 22-27 martie 2022*, p. 737-747

Key words: distant viewing, distant reading, film studies, media studies, Digital Humanities

La fel ca în toate domeniile umaniste, și studiile de film și media au parte de foarte puține actualizări teoretice și metodologice care să propună grile noi de (re)interpretare și (re)evaluare a producției culturale cinematografice. Acest impas teoretico-metodologic a avut două consecințe: de o parte se poate observa revenirea la un tip de analiză mai degrabă conservator, sprijinit pe valori „sigure”; de cealaltă parte, o deplasare a grilei analitice dinspre analiza internă a producției spre valorizarea în contextul mai larg al studiilor culturale contemporane. Venite pe filieră transdisciplinară ca un fel de „a treia cale”, umanioarele digitale (*Digital Humanities*) propun actualizarea mult dorită în toate subdomeniile umaniste. Ceea ce se urmărește în acest domeniu este o abordare inter- și transdisciplinară a fenomenelor culturale uzând de metodologiile și instrumentele din alte domenii conexe precum informatica, statistica sau sociologia.

Unul dintre obiectivele centrale ale abordării *Digital Humanities* este cel de a populariza fenomenele culturale prin punerea la dispoziția publicului larg a unui bogat material în format electronic. Acestui nou tip de „arhivistică digitală” îi corespunde și un câmp de cercetare corespunzător, responsabil de elaborarea unor instrumente de analiză computațională care să poată fi capabile să proceseze cantități mari de material cultural și care să faciliteze orice tip de cercetare particularizată a unui fapt cultural într-o formulă cât mai exhaustivă. Întrucât o asemenea abordare este dependentă de cantități mari de informații și urmărește extrapolarea unor principii generale pornind nu de la o mostră reprezentativă, ci de la un corpus digital complet, analiza computațională urmărește să contribuie la câmpul studiilor digitale, într-o manieră complementară abordărilor așa-zicând tradiționale, la înțelegerea plenară a evoluției formelor artistice într-o cultură dată. Propunând generarea, prin instrumente de analiză computațională, a unor date empirice prin care se pot realiza analize ale unor corpusuri mari de date (text, material audiovizual etc.), acest nou domeniu permite vizualizarea unor tipare (atât diacronice, cât și sincronice) de-a lungul unui întreg corpus și poate deschide noi perspective prin care putem chestiona rețelele colaborative care au determinat evoluția fenomenelor culturale ale unei națiuni date. Chiar dacă în multe feluri nu este vorba decât de o întoarcere, într-un anumit sens, la articulările empiriste mai vechi ale formalismului și structuralismului, *Digital Humanities* poate ajuta, în analiza unor fenomene culturale la scală macro, la înțelegerea unei economii culturale mai largi.

O componentă importantă a studiilor *Digital Humanities* o reprezintă cercetarea cantitativă, o abordare prin care se încearcă tatonarea unui teren pe

cât de fertil, pe atât de puțin explorat în studiile de film românești¹. Cu toate că cele mai noi cercetări cantitative se revendică din zona „lecturii distanțe” (*distant reading*)² și sunt aplicate, aproape în totalitate, asupra corpusurilor literare,

¹ În România au apărut, în ultimii ani, mai multe direcții în domeniul studiilor cantitative și timide încercări în domeniul *Digital Humanities*. Cele mai multe studii utilizează instrumente alcătuite începând cu anii '80 (dicționare și cronologii literare), ca *Dicționarul cronologic al romanului românesc de la origini și până la 1989*, *Dicționarul cronologic al romanului tradus sau Cronologia vieții literare românești*. În sensul acesta pot fi urmărite câteva studii importante despre literatura română. Dincolo de studiile statistice *à la Bourdieu*, întreprinse de cercetători precum Mihai Dinu Gheorghiu (*Scena literaturii: Elemente pentru o sociologie a culturii românești*, București, Minerva, 1987), Ioana Drăgan (*Romanul popular în România – literar și paraliterar*, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2006) și Ioana Macrea Toma (*Privileghiul*, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2009), au apărut, în ultimii șapte ani, peste treizeci de studii consistente care abordează prin metode cantitative și de *data mining* fenomene literare românești, deseori conectate la domeniul recent de studii *World Literature*. Se poate face astfel o clasificare a studiilor în funcție de obiectul lor de studiu și de proporțiile corpusului analizat. În ceea ce privește literatura română, două proiecte fundamentale au apărut în ultimii ani, *Astra Data Mining: Muzeul Digital al romanului românesc*, coordonat de Ștefan Baghiu și Vlad Pojoga, și *Hai-Ro: Hajduk Novels in Romania during the Long Nineteenth Century: Digital Edition and Corpus Analysis by Computational Tools*, coordonat de Roxana Patraș. În ce privește analizele generale ale pătrunderii *Digital Humanities* în România, merită menționate articolele: Alex Goldiș, *Digital Humanities – o nouă paradigmă teoretică?*, în „Transilvania”, 2014, nr. 12, pp. 1–4; Mădălina Nicolaescu, Adriana Mihai, *Teaching Digital Humanities in Romania*, în „CLCWeb: Comparative Literature and Culture”, 2014, vol. 16, nr. 5; Mihaela Ursa, *Is Romanian Culture Ready for the Digital Turn?*, în „Metacritic Journal for Comparative Studies and Theory”, 2015, vol. 1, nr. 1, pp. 80–97; Mihnea Bălici, *The Emergence of Quantitative Studies. Actual Functionalities and the Romanian Case*, „Metacritic Journal for Comparative Studies and Theory”, vol. 4, nr. 2, pp. 54–71; Ovio Olaru, *What is Digital Humanities and What's It Doing in Romanian Departments?*, în „Transilvania”, 2019, nr. 5–6, pp. 30–37; Daiana Gârdan, Emanuel Modoc, *Mapping Literature Through Quantitative Instruments. The Case of Current Romanian Literary Studies*, „Interlitteraria”, 2020, vol. 25, nr. 1, pp. 52–65. Nu în ultimul rând, trebuie notate articolele aplicative precum: Ștefan Baghiu, *Translating Novels in Romania: The Age of Socialist Realism. From an Ideological Center to Geographical Margins*, în „Studia UBB. Philologia”, vol. LXI, 2016, nr. 1, pp. 5–18; Daiana Gârdan, *Evoluția romanului erotic românesc din prima jumătate a secolului al XX-lea. Între exercițiu și canonizare*, în „Transilvania”, 2018, nr. 7, pp. 5–10; Daiana Gârdan, *Mapping the Emotions of the Romanian Erotic Novel from the Interwar Period. Canonical Affect and Popular Sensibility*, în „Dacoromania Litteraria”, 2018, nr. 5, pp. 101–114; Andrei Terian, *Big Numbers: A Quantitative Analysis of the Development of the Novel in Romania*, în „Transylvanian Review”, vol. XXVIII, 2019, supliment nr. 1; Emanuel Modoc, *Traveling Avant-Gardes. The Case of Futurism in Romania*, în Maria Sass, Ștefan Baghiu, Vlad Pojoga (ed.), *The Culture of Translation in Romania*, Berlin, Peter Lang, 2018, pp. 45–62; Emanuel Modoc, *Internaționala periferiilor. Rețeaua avangardelor din Europa Centrală și de Est*, București, Muzeul Literaturii Române, 2020.

² Conceptul, strâns legat de cercetarea cantitativă în studiile literare românești, are deja o carieră fulminantă în spațiul occidental; mă voi rezuma la a da doar câteva referințe: Franco Moretti, *Distant Reading*, London, New York, Verso, 2013; Matthew L. Jockers, *Macroanalysis. Digital Methods & Literary History*, Urbana, University of Illinois Press, 2013; Katherine Bode, *Reading by Numbers*, London, Anthem Press, 2014.

acestea intră într-un strâns dialog cu demersuri locale anterioare. Argumentele cantitative din aceste abordări încearcă, în cei mai simpli termeni, să ilustreze fenomene care nu pot fi vizibile altfel decât prin prisma unei reprezentări panoramice. Cum putem citi producția de roman a unei întregi națiuni? Cum ar putea metodele computaționale să facă posibilă analiza la scară largă a unui fenomen cultural? Pentru a răspunde la asemenea întrebări, „soluția nu este de a citi mai mult”³, afirmă Franco Moretti, inventatorul conceptului de „lectură distantă”. Distanța ca act al cunoașterii, asta propune teoreticianul italian: „în loc de opere individuale, concrete, o triadă de constructe artificiale – grafice, hărți, arbori – în care realitatea textului trece printr-un proces intenționat de reducere și de abstractizare”⁴.

O variantă mai puțin speculativă, însă mult mai aplicativă a lecturii distante o reprezintă „macroanaliza” lui Matthew L. Jockers. Fără a avea pretenția acoperirii exhaustive a unor teritorii literare vaste, Jockers propune, prin tipul lui specific de lectură distantă, completarea unor lipsuri pe care lectura „de aproape” (sau imanentă) le-a scăpat: tipare de receptare, de emergență sau de persistență; poziția autorilor în relație cu contextul literar din care fac parte; producția literară ca evoluție spațio-temporală; tipare evolutive de prestigiu⁵; tipare de mutație a lexicului; impactul schimbărilor socio-culturale asupra stilului literar; nașterea, dispariția sau proliferarea unor teme literare; determinism de gen în analiza stilului individual; determinism național în analiza stilului individual; relația dintre naționalitate/ etnie/ gen și conținutul literar ș.a. Sunt, toate acestea, problematici cât se poate de pertinente la care macroanaliza lui Jockers încearcă să ofere răspunsuri măcar aproximative și care se află în repertoriul speculativ al oricărui umanist, nu doar al celui „digital”.

O provocare pentru demersurile care implementează câștigurile metodologiilor cantitative în analiza producției culturale vizează componenta de critică culturală a acestora. În acest sens, Alan Liu semnalează corect faptul că domeniul *Digital Humanities* e marcat de un evident absentism în ceea ce privește implicarea în scena criticii culturale, preferând o abordare care se concentrează, tot mai mult, pe „care dintre proiecte acumulează cât mai multe date pentru a livra numerele cele mai mari, care dintre ele procesează acele date cât mai eficient și mai flexibil [...] și care gestionează mai bine un întreg prin stabilirea unor standarde, protocoale, scheme, tipare și baze de date cât mai «intuitive»”⁶. Cu alte cuvinte, potrivit lui Liu, cercetările care capitalizează cel mai bine prezența *big data* în *elucidarea* (și nu doar revelarea) unor tipare

³ Franco Moretti, *op. cit.*, p. 43.

⁴ *Ibidem*, p. 44.

⁵ A se vedea și J. D. Porter, *Popularity/Prestige*, „Stanford Literary Lab Pamphlets”, 2018, nr. 17.

⁶ Alan Liu, *Where Is Cultural Criticism in the Digital Humanities?*, în Matthew K. Gold (ed.),

culturale menite să explice evoluția unei producții culturale sunt cele care au cel mai mult de câștigat.

În strânsă relație cu această filieră teoretico-metodologică, lucrarea de față își propune să configureze analiză autohtonă dedicată metodelor de cercetare exploratorie bazate pe *data mining* asupra producției culturale cinematografice. Mai precis, cercetarea mea intenționează să analizeze principalele direcții din câmpul *Digital Humanities* în relație cu domeniul studiilor de film, precum și felul în care modelele teoretice și aplicative din sfera digitală pot relaționa transversal și cu alte problematici cu care se intersectează studiile de film (studii de gen, studii culturale vizuale, studii literare etc.). În consecință, voi analiza, în cele ce urmează, mutațiile teoretice, analitice și istoriografice, influențele și transformările metodologice, revizuirile și re poziționările interpretative care individualizează dezbaterile din jurul paradigmei „distante” în studiile media și de film.

Studiul meu urmărește mai multe obiective. Obiectivul principal este de a propune un model analitic-interpretativ nou pentru cercetarea conținutului media, venit din sfera celor mai recente dezvoltări din câmpul de cercetare inteligentă *Digital Humanities: distant viewing* („vizionarea distantă”). Pentru a atinge acest obiectiv principal, o serie de obiective specifice trebuie atinse în primă fază. Fiecare dintre aceste obiective specifice vine atât în continuarea unor eforturi de a depăși limitele abordărilor precedente cu privire la acest subiect, cât și pentru a stabili, dincolo de scopul final al proiectului, un precedent util în investigații ulterioare. Astfel, un obiectiv specific îl reprezintă articularea unui cadru teoretic și metodologic, demers care va conține implicit o reflecție teoretică asupra posibilităților de adaptare a instrumentarului analizei computaționale în câmpul studiilor de film. Un alt obiectiv specific va fi realizarea unui compendiu de concepte de lucru, care vizează studiul computațional al conținutului audiovizual. Cu toate că ar fi deosebit de utilă și aplicarea unui demers metacritic și metateoretic, prin care să se realizeze coroborarea datelor de teorie culturală cu perspectivele teoretice de la care se revendică cercetarea propusă în această lucrare, o asemenea perspectivă iese din scopul general al lucrării, care este de a face cunoscută la un nivel preliminar metodologia de cercetare distantă.

Aflat în strânsă legătură cu conceptul de *distant reading* din zona studiului literar menționat anterior, *distant viewing* („vizionarea distantă”) este un termen propus de către Taylor Arnold și Lauren Tilton⁷ pentru a desemna o metodologie și un cadru teoretic pentru studierea unor colecții mari de material vizual. Cu toate că abordarea de la care se revendică lectura distantă a câștigat notorietate în ultimele două decenii datorită unor cercetători precum Franco Moretti,

⁷ Taylor Arnold, Lauren Tilton, *Distant Viewing: Analyzing large visual corpora*, în *Digital Scholarship in the Humanities*, 2019, pp. 1–14.

Matthew L. Jockers, Ted Underwood⁸, Andrew Piper⁹ sau Katherine Bode, această metodă de analiză textuală la scară largă este mult mai veche¹⁰. La baza reemergenței ei se află mai multe fenomene: de o parte avem așa-numita „cotitură digitală” a începutului de secol XXI, care a permis reconvertirea întregului spectru de conținut artistic (de la text și pictură la muzică și film) în mediul virtual; de cealaltă parte, se poate vorbi și de o tendință mai largă (specifică aceleiași început de secol XXI) de a revizita polemic propria tradiție culturală și critico-istoriografică (atât națională, cât și internațională) și de a propune o serie de reflecții esențiale cu privire la problematicile fundamentale care stau la baza unei culturi.

Cu toate acestea, analiza digitală nu a reușit să pătrundă în sfera studiilor de film sau, mai larg, în studiile media, decât într-o măsură limitată. O cauză principală pentru această întârziere poate fi atomizarea direcțiilor de cercetare în diverse subdomenii, de la studii strict audio¹¹ la cele strict vizuale (așa-numitele *visual culture studies*¹²). Mai mult, în spațiul academic românesc asemenea demersuri încă nu au avut niciun ecou de receptare, cu atât mai puțin să genereze emulație¹³. De aceea, sub umbrela *Digital Humanities*, „vizionarea distantă”

⁸ Ted Underwood, *Distant Horizons*, Chicago, University of Chicago Press, 2019.

⁹ Andrew Piper, *Enumerations. Data and Literary Study*, Chicago, University of Chicago Press, 2018.

¹⁰ Așa cum s-a stabilit deja de la primele teoretizări ale noii discipline (realizate de teoreticieni precum Allan Liu, Vincent Miller, Susan Schreibman, Ray Siemens, John Unsworth, Kenneth M. Price etc.), lectura distantă se revendică de la proiectul preotului iezuit Robert Busa, care a inițiat, în 1946, un indice de concordanță a tuturor cuvintelor din scrierile lui Toma d'Aquino. Vezi Kenneth M. Price, Ray Siemens, *Literary Studies in the Digital Age. Introduction*, lucrare accesibilă pe platforma <https://dlsanthology.mla.hcommons.org/introduction>.

¹¹ Vezi Jacques Attali, *Bruits. Essai sur l'Economie Politique de la Musique*, Paris, Presses Universitaires de France, 1977; R. Murray Schafer, *The Soundscape: Our Sonic Environment and the Turning of the World*, Rochester, VT, Destiny Books, 1993; Jonathan Sterne, *The Audible Past: Cultural Origins of Sound Reproduction*, New York, Duke University Press, 2003.

¹² Vezi W.J.T. Mitchell, *Picture Theory. Essays on Verbal and Visual Representation*, Chicago, University of Chicago Press, 1994; Martin Jay, *The Denigration of Vision in Twentieth-Century French Thought*, Los Angeles, University of California Press, 1993; Nicholas Mirzoeff, *Visual Culture Reader*, London, Routledge, 1998.

¹³ Nu ajută, în acest sens, nici faptul că, în plan autohton, ar fi necesară o întreagă re-specializare a cercetătorilor care își propun asemenea demersuri, cum nu ajută, în fond, nici atitudinea „umanștilor digitali” de dincolo de graniță: cei mai mulți dintre ei sunt programatori cu cunoștințe mai degrabă aproximative despre literatură și film. Majoritatea conferințelor dedicate *Digital Humanities* și *Distant Reading/ Viewing* sunt concentrate pe funcționalitatea instrumentelor pe care aceștia le propun. Studiile lor științifice rămân mai degrabă niște dări de seamă ale ultimelor actualizări ale instrumentelor create decât demersuri de alonjă speculativă sau investigativă. Pentru o prezentare sumară a instrumentelor computaționale și a potențialului acestora în studiile românești vezi Alex Ciorogar, Emanuel Modoc, *Analiza computațională în cadrul studiilor literare românești*, în „Observator cultural”, 2019, nr. 98.

este în măsură să reunească preocupări din subdomenii distincte pentru analiza exploratorie de date audiovizuale și interpretarea lor într-un cadru teoretic eminent inter- și transdisciplinar, aflat la confluența dintre studiile culturale, studiile digitale, semiotica, studiile de film și, deloc în ultimul rând, studiile literare.

Sub aspectul interdisciplinarității, viziunea distantă face uz de natura interpretativă a extracției de (meta)date din imagini. Din acest punct de vedere, viziunea distantă se bazează foarte mult pe semiotică și pe studiile culturale vizuale care teoretizează funcția culturală a imaginilor și capacitățile lor de a produce semnificație în mod diferit față de alte forme culturale¹⁴. Mai precis, „viziunea distantă se distinge față de alte demersuri similare deoarece face explicită natura interpretativă a extragerii de metadata semantice din imagini. Cu alte cuvinte, materialul vizual trebuie «văzut» înainte de a fi studiat”¹⁵. Vizualizarea *activă* a materialului, cuplată cu analiza exploratorie de date extrase și agregate dintr-o perspectivă distantă (distanța semnând, în primul rând, tratarea unor cantități foarte mari de date și nu o conduită superficială a interpretării), este, așadar, principiul ordonator al acestui tip de investigație științifică.

Sub aspect tehnic, „viziunea distantă” ține cont și de intenționalitatea din spatele diferitelor tehnici de filmare. Elemente formale specifice conținutului audiovizual – precum unghiuri ale camerei, încadrare, sunet – stabilesc, reflectă, normează sau codifică anumite particularități culturale. În consecință, analiza computațională aplicată asupra materialului audiovizual a încercat dintotdeauna aceste elemente, chiar dacă s-a concentrat pe trăsături mai degrabă secundare. De pildă, într-un demers analog primelor analize stilometrice ale secolului al XIX-lea și al XX-lea¹⁶, Barry Salt a încercat să creeze o măsurătoare funcțională

¹⁴ Taylor Arnold, Lauren Tilton, *art.cit.*, p. 2.

¹⁵ *Ibidem*, p. 2.

¹⁶ Stilometria în general și stilistica computațională în particular vizează studiul cantitativ al stilului unei scriituri și este utilizat cu preponderență în studiile de atribuire a autoratului (în cazul cărților semnate sub pseudonim). În ceea ce privește stilometria, o ramură a cercetărilor cantitative care se bazează pe analiza formală a limbajului literar și nonliterar, originile pot fi plasate în 1851, când Augustus de Morgan a intuit că autorul unui text poate fi stabilit după analiza cantitativă a lungimii cuvintelor unui text. Deși nu s-au concretizat într-o metodă, ideile sale au fost continuate de George Zipf sau de G. Udny Yule. Dincolo de stabilirea autorului unui text, stilometria a fost utilizată și în cercetări ale cronologiei operelor literare, conform ideii că modificarea stilului unui autor poate fi observată prin analiza cantitativă a cuvintelor, după cum au arătat David R. Cox și Leonard Brandwood studiind operele lui Platon. Conform lui David I. Holmes, adevăratul potențial al stilometriei a fost atins la începutul anilor 1960 prin Charles Frederick Mosteller și David Wallace și mai ales odată cu „metoda Morton”, care analizează cantitativ locul cuvintelor în propoziții pentru stabilirea autorului unui text și care au fost utilizate mai ales în analiza textelor atribuite lui William Shakespeare. În prezent, studiile de stilometrie urmează calea trasată de John Borrows, care a utilizat clustere de cuvinte secundare (cele mai

a distribuției lungimii de plan mediu¹⁷. Alte analize dedicate lungimii cadrelor includ proiectele *Cinematics*¹⁸, *Arclight*¹⁹ sau *Shot Logger*²⁰. De cealaltă parte, alte analize computaționale au încercat să coroboreze limbajul cu informațiile legate de cromatica fiecărui cadru²¹ sau au recurs la analiza textuală a scenariilor de film²².

Cu toate limitările cauzate de faptul că s-au concentrat strict asupra încadraturilor de diverse tipuri, aceste proiecte au demonstrat, cu ajutorul computației, fezabilitatea distribuirii metadatelor extrase din material protejat de drepturile de autor și utilizarea acestora pentru accesarea unei cantități mari de informație aparținând unor colecții largi de conținut audiovizual. Pornind de la ele, promotorii metodologiei *distant viewing* au dezvoltat un tip de analiză multistratificată, care „extrage informație semantică din materialul audiovizual cu scopul de a analiza stiluri de producție și de editare”²³. Având ca interes principal realizarea „algoritmilor de recunoaștere facială pentru localizarea și identificarea personajelor”²⁴ și făcând uz de detalii suplimentare precum „încadrarea, urmărirea subiectului sau structura narativă”²⁵, care pot fi extrapolate direct din informațiile extrase despre personaje, cercetătorii propun o *semantică a cadrelor*, prin care algoritmi construiți „să fie în măsură să extragă aceste semantici dintr-un corpus dat în mod automat”²⁶. Aceste trăsături – ne spun mai departe autorii – sunt de o complexitate mult mai mare decât analiza cromatică sau a cadrelor individuale, iar „prin încorporarea unei perspective nuanțate asupra conținutului audiovizual, analiza noastră nu doar că propune

puțin importante într-un text, prepoziții și conjuncții) pentru a stabili stilul propriu al unor autori ca Walter Scott, Byron sau Jane Austen. Vezi, pentru un istoric cuprinzător, Anthony Kenny, *The Computation of Style. An Introduction to Statistics for Students of Literature and Humanities*, Oxford, Pergamon Press, 1982; David I. Holmes, *The Evolution of Styolometry in Humanities Scholarship*, în Ray Siemens, Susan Schreibman (ed.), *A Companion to Digital Literary Studies*, New Jersey, Blackwell Publishing, 2013.

¹⁷ Barry Salt, *Statistical Style Analysis of Motion Pictures*, în „Film Quarterly”, 1974, vol. 28, nr. 1, p. 13.

¹⁸ Yuri Tsivian, Gunars Civjans, *Cinematics: Movie Measurement and Study Tool Database*, 2005.

¹⁹ Charles R Acland and Eric Hoyt, *The Arclight guidebook to media history and the digital humanities*, Reframe Books, 2016.

²⁰ Jeremy Butler, *Statistical Analysis of Television Style: What Can Numbers Tell Us About TV Editing?*, în „Cinema Journal”, 2014, vol. 54, nr. 1, pp. 25–44.

²¹ Kevin L Ferguson, *Digital Surrealism: Visualizing Walt Disney Animation Studios*, „DH and Media Studies Crossovers”, 2017, 11, 1.

²² Joel Burges, Nora Dimmock, and Joshua Romphf, *Collective Reading: Shot Analysis and Data Visualization in the Digital Humanities*, în „DH and Media Studies Crossovers”, 2016, nr. 3.

²³ Taylor Arnold, Lauren Tilton, Annie Berke, *Visual Style in Two Network Era Sitcoms*, în „Cultural Analytics”, 2019, vol. 4, nr. 2, p. 5.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*.

un mod inedit de înțelegere a deciziilor formale luate de către actori, regizori, operatori de cameră și editori, dar relevă faptul că aceste sensuri suplimentare își găsesc articularea prin formă și stil²⁷.

Cu ajutorul acestor tipuri de analize, care nu sunt nici mai mult, nici mai puțin decât un tip de stilistică computațională aplicată materialului audiovizual, *distant viewing* poate să extragă informații relevante privind personajele dominante în fiecare cadru, să relaționeze această „dominație” cantitativă cu conținutul propriu-zis (mai exact, să stabilească computațional cine este personajul principal, care sunt personajele secundare, dar și raportul de „secundaritate” dintre două sau mai multe personaje non-principale) și, nu în ultimul rând, să ofere date relevante cu privire la deciziile (conștiente sau nu) ale creatorilor în stabilirea dinamicii dintre personaje. O demonstrație a metodei oferită de autori relevă faptul că, din cele două comedii romantice cu tramă asemănătoare (*Bewitched* și *I Dream of Jeannie*), doar una dintre ele prezintă o dinamică egalitaristă între personajul principal și cel secundar. Mai precis, cuplul din serialul *Bewitched* este mult mai echilibrat sub raportul prezenței scenice a ambelor personaje. Atât Samantha, personajul principal, cât și Darrin, soțul acesteia, împărtășesc un număr aproximativ egal de cadre/ episod. De cealaltă parte, serialul *I Dream of Jeannie* prezintă un raport inegal între prezența personajului principal, Jeannie, și cea a personajelor secundare – Roger, Tony și Alfred: cu toate că Jeannie este protagonista serialului, aceasta lipsește în cea mai mare parte a fiecărui episod, trama dezvoltându-se mai degrabă în jurul *absenței* acesteia²⁸. Sigur că metoda ilustrată mai sus rămâne, deocamdată, la nivelul unui experiment ilustrativ. Cu siguranță, o extindere a corpusului ar veni automat cu o amplificare a speculațiilor privind conținutul analizat. La fel, din punct de vedere metodologic ar fi posibilă o extindere a trăsăturilor după care sunt analizate conținuturile audiovizuale investigate și chiar și o integrare a componentei auditive în analiză. Fiind vorba despre niște *sitcom*-uri americane destul de datate, convenția formală este mult mai accentuată și, prin asta, rezultatele devin deopotrivă previzibile și ușor de extras și confruntat cu cheile de lectură încetățenite deja în critica de film. Speculațiile legate de feminismul celor două seriale²⁹, la urma urmei posibile și în afara aplicării unor metodologii „distante”, dobândesc, cu ajutorul acestor metode, legitimitate empirică. Potențialul de a *vedea*, prin această semantică a cadrelor, două tipuri diferite de feminism în două seriale doar aparent similare dă cu adevărat măsura metodologiei computaționale aplicate în film.

Este de la sine înțeles că implicațiile acestui tip de analiză computațională sunt vaste din punct de vedere al potențialului de studiere a producției audiovizuale

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Vezi ibidem*, pp. 17–19.

²⁹ *Vezi* Jeremy Butler, *Television: Visual Storytelling and Screen Culture*, London, Routledge, 2018, pp. 369–374.

dintr-o cultură semi-periferică precum cea românească. O aplicație pe teren autohton a acestor metodologii ar putea răspunde și soluționa curențele abordărilor curente în ceea ce privește paradigma digitală în studiile media. În plan autohton, abordările computaționale în câmpul studiilor literare românești s-au rezumat la corpusuri exclusiv textuale și au suscitât interesul unui număr relativ restrâns de cercetători, majoritatea activând în domeniul lingvisticii. Până în prezent, nu a fost realizat niciun demers computațional aplicat unor produse culturale audiovizuale. Ceea ce se dorește, în fapt, prin această expunere este o nouă înțelegere a evoluției metodologiilor computaționale și a aplicabilității lor în câmpurile interdisciplinare autohtone. Fiind un demers în principal exploratoriu, articolul meu și-a propus să găsească modalități mai sigure și mai eficiente de prezervare și de diseminare a produselor culturale, precum și noi tehnici de analiză a complexității lor. În ultimii ani s-a înregistrat o creștere semnificativă a consumului de cultură în format digital și, prin aceasta, apariția de noi oportunități în industria creativă. De aceea, digitalizarea produselor culturale poate asigura nu doar o creștere a longevității lor, ci și o reducere a resurselor materiale necesare producerii și diseminării acestora.

Implementarea unor modele computaționale de analiză a producției cinematografice autohtone ar putea contribui cu o serie de elemente originale atât în cercetarea națională, cât și internațională. La nivel național, aceste abordări ar fi de pionierat în analiza formală a producției cinematografice locale printr-o perspectivă computațională, sprijinită de o metodologie de ultimă oră. Tratarea computațională a filmului românesc vine în completarea abordărilor exegetice omologate în discursul critic prin lărgirea perspectivei asupra întregii evoluții a cinemaului în cultura autohtonă. De aceea, o asemenea cercetare va avea automat și o alonjă *metacritică*, în cadrul acestor demersuri putând fi coroborate datele de istoriografie cu perspectivele teoretice de la care se revendică aceste demersuri. Pe plan internațional, un asemenea demers ar fi în măsură să livreze o translație a morfologiei vizuale a filmului românesc într-o manieră inteligibilă pentru un public străin, a cărei sistematizare poate fi ușor abordată într-o analiză comparativă între diferite fenomene culturale. În același timp, rezultatele unui asemenea proiect analitic-interpretativ pot deschide noi perspective de relaționare interculturală în domeniul studiilor de film internaționale.

Pe lângă dimensiunea teoretică propusă, implementarea metodologiei *distant viewing* în producția cinematografică românească ar avea o dimensiune accentuat aplicativă. Pe lângă utilitatea, particulară, a realizării unor studii analitice bazate pe rezultatele obținute și diseminarea acestora într-un circuit academic internațional, arhiva rezultată din activitatea preliminară de elaborare a corpusului digital ar putea fi utilizată în diverse activități de cercetare ulterioare. În ce privește impactul unui asemenea tip de cercetare, este evident că rezultatele preconizate vor avea o influență semnificativă atât în mediul academic românesc,

cât și în câmpurile adiacente. Astfel, în relație cu impactul științific autohton, rezultatele concrete vor avea o utilitate majoră în comunitatea academică din cel puțin două direcții: 1. deschiderea unor direcții contemporane de cercetare în studiul de film, prin adoptarea și promovarea metodologiilor menționate în proiect, 2. stimularea unor abordări asemănătoare în cercetarea românească care să ducă la acoperirea unor arii cât mai vaste ale subiectului și 3. implicarea mai accentuată a filmului românesc în dezbateră internațională privind evoluția cinematografului în cultura europeană. În același timp, de vreme ce, adiacent, se va realiza și o arhivă digitală compatibilizată cu instrumentele de analiză computațională, aceasta va putea fi utilizată, în demersuri ulterioare, și la diverse activități utile în mediul universitar sau școlar, luându-se în considerare, astfel, și un impact de natură didactică. În raport cu contextul mai larg (social, economic, cultural), implementarea acestor metodologii *Digital Humanities* sunt în măsură să avanseze și o serie de sugestii productive pentru recalibrarea percepției publicului românesc raportat la patrimoniul cultural național și să stimuleze interesul acestui public pentru promovarea și diseminarea, în mediile digitale, a acestui patrimoniu.